

Kvennablaðið kostar 3 kr. innanlands erlendis kr. 2 60 (90 cent vestanhafa) 1/2 verðsins borgist fyrirfram, en 3/4 fyrir 16. júlí.

Kvennablaðið.

Uppdaga skrifleg bundin við áramót, ógild nema komin sé til atget. fyrir 1. október og kaupandi hafi borgað að fullu.

22. ár.

Reykjavík, 13. september 1916.

Nº 9.

Vegamót.

Við íslenzku konurnar stöndum nú við mjög mikilsverð vegamót.

Girðingarnar, sem útlökuðu oss frá allri hluttöku í almennum málum er fallnar. Brautin liggur bein og breið fyrir oss, hvort sem vér viljum ganga til hægri eða vinstri hliðar. Um það eigum við sjálfar að velja.

Kosningar hafa farið fram, sem vér höfum átt kost á í fyrsta sinni að taka þátt í. Þau réttindi höfum vér lítið notað. — Sorglegt áhugaleysis merki frá vorri hlið.

»En áhuginn hefir heldur ekki verið meiri hjá karlmönnum«, kunna margir að segja. »Þeir hafa þó lengi átt þessi réttindi og ættu að kunna að nota sér þau. Þeir hafa fengið æfinguna, og þeim hefir sannarlega ekki veitt af löngum tíma til að læra, þó nóga hafi þeir átt kennarana, sem stöðugt hafa brýnt fyrir þeim til hvers þeim bæri að nota atkvæði sín. Alt þetta hafa þeir nú fram yfir oss, og þó eru kosningarúrslitin hjá þeim lík því, sem þeir færu í fyrsta sinni á stað«.

En þessar athuganir vorar og ásakanir við karlmenn, til að reyna að afsaka áhugaleysi sjálfra vor, eru engar málsbætur fyrir oss, til þess að standa ráðalausar og þora ekkert áfram að ganga. Nú tekur við ný braut, með nýjum útsjónarhæðum og nýjum hugsjónum til að stefna að.

Nú riður á að halda hugsjóna fánanum hátt á lofti, og halda jafnt og þétt í áttina að takmarkinu. En — hverjir vilja bera merkin, sem vér eigum að fylkja oss undir. Án merkisbera er öll fylking ómöguleg. Og sé hvorki merki til eða merkisberi, þá er heldur ekkert hugsjóna takmark að stefna að.

Ýmsir segja, að kvenréttindafélögin geti nú hætt starfsemi sinni. Þeirra þurfi ekki lengur með. Nú þegar konur hafi fengið þessi stjórnáráttindi þá séu þær færar í allan sjó.

Já, fleytuna höfum vér fengið, bara hún »fúni ekki í naustum«.

En því miður halda margar konur að nú megum vér leggja árárnar í skutinn og hvíla okkur um óákveðinn tíma.

En — þær gæta ekki að því, að ef hvorki er róð né stýrt, þá rekur bátinn. Því kyristaða er ómöguleg. Áfram eða aftur á bak. Það er lögmál lífsins.

Langt er frá því að vér höfum náð nokkru hugsjóna takmarki, en fyrsta sporið er aðeins stigið. Aðgöngumiðinn fenginn. En til hvers ætlum vér að nota hann?

Víst getum vér viðurkennt það, að ýmsar tilraunir séu gerðar til að gera konur færari í ýmsar stöður en áður. Verkleg kensla er mikils metin, og kröfur kvenna um kenslu í hússtjórn og heimilisverkum eru á góðum rökum bygðar og nauðsynlegar til framfara og velferðar þjóðfélaginu.

En þetta er ekki nóg. Allar landsins konur eiga að bindast samtökum, þær eiga að mynda sterkan félagsskap sín á milli. Þar á enginn staða-, hreppa- eða fjórðunga-kritur að koma á milli. Allar eiga þær að taka höndum saman, tala saman í riti og ræðu, koma saman á fjölmenna fundi, og ræða þar sín margvíslegu áhuga- og velferðarmál.

Þetta verður aðeins gert með einu móti. Með því að sem flest kvenfélög landsins stofni með sér sameiginlegan félagsskap; eitt stórt og sterkt sambandslandsfélag kvenna, sem öll kvenfélög landsins geti tekið þátt í, hvernig sem stefnuskrár þeirra annars eru. »Ekkert mannlegt er mér óvið-

komandi», gæti verið einkenni slíks félagsskapar.

Hér á landi, þar sem samgöngur eru svo miklum erfiðleikum bundnar, mundi það auka að stórum mun þekkingu kvenna á staðháttum, ástæðum og ásigkomulagi kvenna og þjóðarinnar yfir höfuð, að hafa slíkan fastan landsfélagsskap sín í millum. Það mundi auka kynninguna milli kvenna, draga úr kalanum milli sveitanna og kaupstaðanna, auka þekkingu þeirra á landsmálunum, og gera þær áhugameiri, fróðari og færari til að nota hin nýfengnu réttindi til heilla fyrir þær sjálfar og það þjóðfélag, sem þær eru fullveðja borgarar í. Það mundi yfir höfuð skapa samvinnu og samborgaratilfinningu milli þeirra, sem er aðalframfara- og þroskaskilyrðið.

Kvennablaðið heitir nú á sem flestar skynsamar og hugsandi konur landsins að hugsa þetta mál og ræða það, bæði sín á meðal og í blöðunum. Tekur það þakklátlega móti greinum í þá átt, hvort sem þær eru með eða móti málinu.

Friðarkröfur kvenna.

Í flestum löndum heimsins eru nú stofnuð friðarfélög, bygð á friðarfundi þeim, sem konur frá flestum löndum Norðurálfunnar og frá Ameríku héldu í Haag 1915. Kröfur þær, sem þessi félög gera til stjórna ófriðarþjóðanna, eru þær, að leitað verði sem fyrst um það, að fá að vita hvaða kröfur þær geri, sem unt verði að byggja á friðar-umleitanir. Sömuleiðis, að þegar þar að kemur, þá skori konur allra þjóða á þá, sem ræða og ráða friðarskilmálunum, að þeir verði svo aðgengilegir, að ekki felist í þeim fræin að nýjum ófriði. Þannig, að hvorki verði landaukningar né skadabætur gerðar að friðarskilmálum, sem aftur auki nýjan fjandskap milli þjóðanna, og sama hefndarhugann, sem ætíð hefir komið nýjum ófriði á stað, þegar færi hefir gefist.

Mrs Carrie Chapman Catt hefir sent út bréf til allra kvenréttinda-landsfélaga, sem standa í sambandi við »The International Woman Suffrage Alliance«, að koma á fót hjá sér friðar-nefndum, og að öll þessi kvenréttindafélög, sem ekki hafa nú getað haldið aðalfundi sína, síðan þingið í Budapest 1913, haldi sameiginlegt

þing á sama tíma og stað, sem fundir stjórna-enda ófriðar-þjóðanna heldur sátta-ráðstefnur sínar. — Í þeim fundi kvenna ætlast hún til, að öðrum kvenfélögum verði einnig boðið að taka þátt, til þess að gera friðarkröfurnar sem almennastar.

Kröfurnar ættu að vera:

Að friðar-skilmálarnir verði þannig úr gerðir, að þeir geti aldrei síðar meir orðið ófriðarefni.

Að þjóðirnar taki höndum saman, að vinna að því, að slík skelfing geti aldrei framar dundið yfir heiminn.

Að konur um allan heim vinni að því, að fá þessu komið í framkvæmd, bæði með uppeldi barnanna; að kenna þeim að hafa viðbjóð á slíku, sem þeim stærsta glæp, sem nokkra þjóð geti hent, og í því skyni skuli einnig friðar-nefndirnar heimta pólitískan atkvæðisrétt handa konum, svo þær með atkvæði sínu geti unnið að þessu lakmarki.

Með því að uppala ungu kynslóðina til þess að hafa óbeit á hernaði, ætla þær að uppræta hernaðarlöngunina og hernaðarkenninguna.

Með pólitískum atkvæðisrétti kvenna ætlast Mrs Catt til, að konur geti gert það að verkum, að þjóðirnar sjálfar neiti öllum hernaðarkostnaði, og geri hann þannig ómögulegan. Og að réttlætishugmyndir þjóðanna verði svo ríkar, að deilumálin þeirra á milli, verði jöfnuð með gerðardómi.

Ef slíkt fyrirkomulag gæti vaxið upp úr óskapnaðar-blóðbaði stríðsins, þá hefði bölvun þess og hörmungar orðið að síðustu til blessunar fyrir mannkynið, sem frá alda öðli hefir jafnan átt ófriðarsverðið hangandi á örmjóum þræði yfir höfði sínu.

Halldór Friðjónsson á Sandi

og „ólofaða“ stúlkan.

Það var verulega hressandi að sjá svarið »ólofudu« stúlkunnar í »Dagsbrún« móti honum Halldóri á Sandi. Það er svo sjaldgæft að sjá eða heyra stúlku hafa rænu á að svara opinberum ónotum og litilsvirðingum karlmannanna. Og enn þá óvanalegra er að sjá þær stinga á sjálfu kýlinu: Auðmýktarkröfunum, sem þeir gera til giftu kvennanna. Reyndar eru færri karlmenn sem fara eins fruntalega með kröfur sínar og Halldór. Hann dregur

svo sem engar dulur á, hvers stúlkurnar megi vænta sér í hjónabandinu, og til hvers eiginlega menn ætli að fá sér konu.

Það er alls ekki undarlegt þótt ógiftum stúlkum, sem einhvern snefil eiga af sjálfstæðistilfinningu, finnist lítið fýsilegt að lenda í sporum sumra giftu kvennanna. Það er alls ekki sjálf fátæktin, sem er svo hræðileg, því séu bæði hjónin samtaka um að vilja bjarga sjálfstæði sínu og barna sinna og komast hjálparlaust af, þótt smátt sje búið í fyrstu, þá tekst það oftast nær. En það er sú einstaka ónærgætni, leti og virðingarleysi fyrir konunni, sem spillir kostum margra karlmanna, þó þeir að öðru leyti kunni að vera allgóðir menn og nýtir í mörgu tilliti.

Eins og nú hagar til á heimilum, þar sem vinnukonur eru bæði ill fáanlegar og mjög dýrar fyrir efnaminna fólkið, þá er ekkert sældarbrauð að vera húsmóðir, eiginkona og margra barna móðir. Slík húsmóðir og eiginkona hefir of mikið að gera ævinlega. Það er alger undantekning þegar þeir »heiðarlegu sveinar« hans Halldórs á Sandi taka tillit til heimilisástæðanna. Þeir eru sannarlega ekki allir sjómenn, giftu mennirnir, og það er auðvitað, að meira þarf fyrir því fólki að hafa, sem ætíð er heima við, en hinu, sem að eins kemur stöku sinnum heim.

Auðvitað er það eðlilegt, að menn þurfi að fá mat sinn á réttum tíma, hver störf sem þeir hafa með höndum. En það er alls ekki eðlilegt, að þeir heimti þá fórnfýsi af konu sinni, að þótt hún hafi um alt heimilið innanhúss að sjá, bæði þjónustu, matargerð handa öllu heimilisfólkinu, ræstingu og viðhald herbergjanna, og svo barn á hverjum fingri svo að segja — þá sé hún eins og fjöður í kringum þá þegar þeir eru inni, dragi af þeim vosklæðin, þvoí þeim og þerri og nærri því mati þá og helli ofan í þá matnum og kaffinu, þó hún sjálf sé aðfram komin af þreytu og sliti. Hvers vegna skyldu þeir ekki geta hjálpað dálítið til við heimilisverkin, þegar þeir eru seztir inn? Hvers vegna ætti það

að vera skylda konunnar að vinna, ekki einungis synkt og heilagt, heldur líka meiri hluta næturinnar, til þess að eiginmaðurinn geti haft sinn vissa, rólega svefn, sín hreinu, þurru og vel bættu fót og sinn góða, vel tilbúna mat? Er það »andleg pest« ef konuna langar til að fá dálitla hvíld bæði andlega og líkamlega? Á fórnfýsi hennar að ná svo langt, að hún standi við stikur þessara »heiðvirðu sveina«, að draga af þeim vosklæðin, færa þeim mat og fót, rétta þeim alla skapaða hluti upp í hendurnar og tína saman eftir þá alt, sem þeir fleygja frá sér og týna af öllu lauslegu, sem þeir snerta við — til þess að þeir geti hvílt sig sem best og flátmagað í legubekk eða rúmi, þótt konan verði að vaka fram yfir miðjar nætur við þjónustubrögðin? Og síðan þegar hún loksins getur háttað, þá að verða að vakna til ungbarna á hverri stundu, þó maðurinn hrjóti hástöfum alla nóttina.

Nei, ólofuðu stúlkunum er sannarlega vorkun, þótt þær hugsi sig vel um áður en þær gefa slíkum mönnum hönd sína og hjarta. Og þeim er heldur ekkert láandi, þótt þær líti ofurlítið á »praktisku« ástæðurnar. Eftir skrifum Halldórs að dæma, gerir hann það sannarlega sjálfur. Það er ókeypis lífstíðar vinnukona sem hann vill fá handa sér og stallbræðrum sínum. Og hún mundi fyr á tímum hafa kallast rétt og slétt ambátt. En tuttugustu aldar stúlkurnar okkar eru þó ekki svo giftingagjarnar, að þær vilji vinna það til, — svo er guði fyrir að þakka. — Og þótt yngismennirnir berji sér á brjóst og kalli þetta »hápunkt andlegrar spillingar«, sem þeir »snúi sér frá með viðbjóð og hryllingi« þá hlæja ungu stúlkurnar bara að þeim, og segjast ekki ætla að »grafa íslenzku konunni slíka gróf«. Þær geti sjálfar unnið fyrir sér mannláusar, ef þeir verði ekki skynsamari en þetta. — Og það er áreiðanlegt að svo langt eru þó flestar ungu stúlkurnar okkar komnar í sjálfsvirðingu, að þeim dettur varla í hug að álíta sig standa svo langt fyrir neðan

karlmennina, að þær einar eigi að vera sífellt fórnandi öllu frelsi og sjálfstæði sínu á eigingirnis-blótstalli slíkra giftingar-»spekúlanta«.

Hvíta mansalið.

Það er eitt af þeim málum, sem »The international Concil of Women« hefir tekið á stefnuskrá sína, eftir tillögu frk. Ginu Krog 1913, enda er það eitt af þeim málum, sem brýnasta nauðsyn, hefir borið til, að berjast á móti. — Dálitla hugmynd má gera sér um útbreiðslu þessarar kvenna-verzlunar, eftir upplýsingum þeim, sem fróken Bertha Pappenheim gaf í Kaupmannahöfn í fyrirlestri, sem hún hélt þar 1914 um hvíta mansalið.

Hún sagðist fyrir tíu árum hafa heyrt talað fyrst um þetta sorglega mál á kongress í Frankfurt am Main, og að þessi sala ætti sér stað um alla Norðurálfuna. Þá kvaðst hún hafa heitið, að verja öllum tíma sínum og kröftum, að berjast á móti henni. Hún ferðaðist til Austur-Evrópu, þar sem ástæðurnar í þessu tilliti eru verstar. Alstaðar tóku yfirvöldin henni vel og vildu vera henni hjálpleg, og gáfu henni miklar upplýsingar um málið. En alstaðar var henni svarað því, er hún spurði hvernig þessu yrði breytt og bætt, að það væri ómögulegt. Lögleyfð skækjuhús væru nauðsynleg. Almenningsálitið hefði gert sér þetta að góðu og sætt sig við það. Í Lembery í Galiziu, sagði frk. P., að væru langar götur, og húsin við þá lengstu væru öll sömun skækjuhús, þar væri ungum stúlkum haldið inni föstum, sem í fangelsi, undir stjórn og eftirlifi svokallaðrar »Pensions«-móður, sem oftast hefði sjálf áður haft samskonar atvinnu. »Varan«, sem höfð væri á boðstólum yrði oft að endurnýjast, nýjar sendingar kæmu stöðugt, og ónýta »varan« væri send burtu — út í myrkrið, þar sem þær dæju í fátækt, óþrifnaði og — áfengi! Flestar þeirra verða ekki eldri en 28—30 ára, þá eru þær útslitnar. Drykkjuskapinn hafa þær lært í skækjuhúsunum, því þessu lífi gætu þær ekki lifað án slíkrar æsingar.

Búda-Pest er illræmd fyrir ósiðsemi. En Búkarest í Rúmeníu er þó enn þá verri í því tilliti. Þar finst varla nokkurt hótell, sem ekki er líka siðspillingarhús í þessum efnum. Í einu slíku hótelli sannaðist það, að á einum 24 klukkustundum komu og fóru ekki færri en 70 ungar stúlkur, eða stálpaðar telpur út og inn í þessum erindum, og hótél-eigandinn gat ekki gefið upp neinar ástæður, sem hryndu

þeirri vissu. Þar voru herbergi ekki leigð út um daginn eða sólarhringinn, heldur fyrir klukkustundina.

Í Salonike var einn borgarhlutinn eintóm slík hús; þar var inngangseyririnn frá 10 centimes til 20 frankar, allt eftir tign og stéttum. Í Konstantinopel, þar sem ólifnaðarhúsin eru í nánu sambandi við ný-stofnaða herinn, hafa t. d. tyrknesku konurnar hætt að fara eftir hinum ströngu forskriftum kóranins í þessu tilliti.

Frk. Pappenheim hafði líka komið til Pétursborgar — Petrograd — þar sem stúlkubörn eru einkum notuð í þessum tilgangi, og einnig í Moskva. Þar fann hún eitthvert gistihæli fyrir bæði karla og konur. Við dyrnar í því lá hálfvaxin telpa sofandi. — Hún var dauða-drukkin — var sagt — máské vaknar hún aldrei aftur. Að minsta kosti er orðið of seint að bjarga henni. — Það er þungt að heyra, að of seint sé að bjarga 14 ára stúlkubarni.

Frk. P. sagði í fyrirlestri sínum, að yfir höfð væri orðið of seint að bjarga ungum stúlkum, sem búið væri að senda til erlendra ólifnaðarhúsa. Nei, í hverju einasta landi yrði að vinna á móti þessari ógæfu, upp í sveitunum, þar sem ungu stúlkurnar verða hrifnar af lönguninni til að »sjá sig um í heiminum«, og láta ginna sig burtu með fögrum lofordum um atvinnu, eða góða stöðu, þar yrðu góðir karlar og konur að halda fyrirlestra og gefa upplýsingar um þá hættu, sem væri alstaðar á ferðum fyrir ungar stúlkur undir þessu yfirskini. Enn fremur yrðu ríkin að setja lög, sem bannaði útflutning ungra kvenna í hópum.

Til húsmæðranna í Reykjavík.

Með því við undirritaðar höfum orðið þess varar, að ýmsar húsmæður bæjarins hafa verið fulltrúa síðan 5. ágúst í sumar um það, að við höfum gengist fyrir, að koma á samtökum meðal verkakvenna og vinnustúlkna um að vista sig ekki til innivinnu í húsum í vetur fyrir minna en 25 krónur um mánuðinn, þá lýsum við því hér með yfir, að *slíkt hefir aldrei svo mikið sem borist í tal milli okkar og nokkurra kvenna, hvorki í samtali né á félagsfundum.*

Þetta er auðsjáanlega ein tegund af venjulegum kosninga-sannleika, sem hvíslað hefir verið út um bæinn fyrir 5. ágúst í sumar, til þess að vinsældir 4. manns á A-listanum, Brietar Bjarnhéðinsdóttur, yrðu ekki of miklar hjá húsmæðrum bæjarins kosningadaginn, en komizt svo fyrst í hámaeli eftir kosningarnar, þegar fólk rak sig á, að við vorum báðar í bænum.

Auðvitað gerir þessi skrítna tilhæfulausa lygasaga okkur ekkert til, því allir sem vildu, gátu sannfærst um, að hvorug okkar hefir farið eitt fót mál út fyrir landareign borgarinnar í sumar, og því hvorki verið norður eða austur í landi í þessum erindagerðum, eins og borið hafði verið út, né við nokkur fundahöld riðnar, hvorki í þessum eða öðrum tilgangi.

En okkur fanst það samvizkusök að gera það, sem í okkar valdi stóð, til þess að létta þessum ótta af okkar háttvirtu bæjarbúum, og þá einkanlega húsmæðrunum, sem virðast vera ekki all-lítið grammar og smeikar yfir þessum fréttum.

Reykjavík 12. sept. 1916.

Briet Bjarnhéðinsdóttir. Jónína Jónatansdóttir.

Landskosningarnar.

Atkvæðatalningu á A-listanum er nú lokið, og varð hún þannig, að kosnir eru: H. Hafstein með 1852 atkv., Guðj. Guðlaugsson með 1584 atkv. og Guðm. Björnsson með 1446 atkv. En varamenn eru: Sigurjón Friðjónsson með 1237 atkv., frú Briet Bjarnhéðinsdóttir með 1214 atkv. og Jón Einarsson í Hemru með 1093 atkv.

Hinir mennirnir á listanum fengu þessa atkvæðatölu: P. Þorsteinsson 913, Jósef Björnsson 838, Hallgr. Hallgrímsson 671, Gunnl. Þorsteinsson 543, Hallgr. Þórarinnsson 372, Aug. Flygenring 320.

Brotatölur eru hér talðar þannig, að séu þær hærri en $\frac{1}{3}$, þá eru þær gerðar að heilli tölu, en minna broti er slept.

Á B-lista og D-lista er ekki búið að telja saman atkvæðin, en líklega má gera ráð fyrir, að á B-lista séu kosnir Sig. Eggerz og Hjörtur Snorrason, en á D-lista Sigurður Jónsson á Ystafelli.

Eru þá kosnir 4 Heimastjórnarmenn og 2 þversummenn.

Um röðina á þeim er það að segja, að A-listamennirnir þrír verða fyrstir, fjórði maður Sig. Eggerz, fimti Sig. Jónsson og sjötti Hjörtur Snorrason.

Tvenns konar konur.

(Þýtt úr sænsku).

(Fram.).

»Eg veit ekki. Kvenleiki er eftir mínum skilningi mjög margbreyttur. En það lítur svo út, sem fólki finnst, að til sé að eins ein einstaka tegund af kvenleika, sem nauðsynlega verði að vera eins fyrir allar konur. Skilur þú ekki, af minn, að þetta er einmitt það, sem er úrelt og gamaldags. Ef til vill var þetta svona einu sinni, þegar einstaklingseðli kvenna var minna ákveðið en nú. Þá áttu allar ungar stúlkur að vera húslegar, siðugar, feimnar og eftirláts-samar. En slík almenn kvenna-ímynd er nú ómöguleg, þegar við ungu stúlkurnar erum líka alt af að fá ákveðnari einstaklings-einkenni».

Gunnivi hafði talað í sig hita. Augu hennar leyftruðu, og roði var kominn fram í kinnarnar.

»Hvað átt þú við með kvenleika, Gunna mín?»

»Það er nú ekki svo gott að segja í fljótu máli. Mér finst fyrst og fremst, að maður eigi að vera sannur og eðlilegur, það er að segja: fylgja insti eðli sínu — eg á við því bezta, sem í manni er. En nú erum við ungu stúlkurnar svo óttalega ólíkar. Það sem einni okkær er eðlilegt, er óeðlilegt fyrir aðra. Ef nú sérhver okkar fylgir sínu insti eðli, þá verður útkoman harla ólík, en kvenlegar erum við allar saman, ef við breytum í samræmi við það, sem okkar sérstaka kveneðli rekur hverja okkar til».

»Hm! Þú álitur þá ekki, að til séu sérstakir eiginleikar, sem einkenni konurnar, og aðrir, sem einkum einkenni karlmennina?»

»Eg veit, að það er alment álitid vera svo, en mér finst það ekki rétt. Eg er nú tuttugu og eins árs gömul, og hefi nú »verið með», sem kallað er í nokkur ár. Og eg skal segja þér nokkuð, af minn, eg hefi aldrei skilið þenna mun á eiginleikum, löstum og dygðum karla og kvenna. Það eru t. d. til sérstakir gallar, sem konum eru einkum eignaðir, en mér hefir fundist, að karlmennirnir hefðu þá engu siður, þótt þeir kalli þá öðrum nöfnum. Og á sama hátt er það með dygðirnar. Af hverjum heiðarlegum manni, konu sem karli, heimta eg einmitt sömu eiginleikana, en hefi ekki sérstakar kröfur til karlmanna og aðrar til kvenna. Eg skil t. d. ekki í því, að alt mögulegt frelsi skuli vera ungum mönnum leyflegt, en ekki ungum stúlkum. Annað hvort er einhver hlutur saklaus, og þá getur hver og einn notið hans, eða hann er það ekki, og þá er hann jafn skaðlegur fyrir unga karlmenn og ungar stúlkur».

Hersirinn horfði undrandi á unga andlitid, sem horfði með svoddan ákafa á hann. Og honum varð ljóst hversu ólík sú lífskoðun var, sem kom fram í orðum Gunnivis, þeirri, sem hann hefði alist upp við.

»Eiginlega hefir þú rétt að mæla, Gunnivi. En svona hugsuðum við ekki í mínu ungdæmi, og eg er of gamall, til að komast nú á aðra skoðun en þá, sem var sameiginleg fyrir mína kynslóð. En eg get reynt að skilja ykkur unga fólkið, þótt eg hafi ekki sjálfur sömu lífskoðanir.«

»Það er alt og sumt sem við heimtum. En það er einmitt það, sem eldri kynslóðirnar ekki vilja gera.«

»En heldur þú þá, að þið unga fólkið reynið að ykkar leyti, að skilja skoðanir eldra fólksins á mý-mörgum efnum? Ykkur finnast þær oftast bara hlægilegar, og þið bæði hæðist að þeim og hafið óbeit á þeim, að minsta kosti sem einhverju tjóðurbandi á frelsi ykkar. Og þó er margt í þessum gömlu lífskoðunum, sem er bæði flint og riddaralegt, en er alveg ókunnugt lífskoðun þessa nýja tíma, t. d. einmitt í þessari gamaldags lífskoðun um ungu stúlkurnar.«

»Svo, afi?«

»Já, góða mín. Eg veit að hugsjón ykkar unga fólksins er frelsi í öllum efnum, einnig fyrir ungu stúlkurnar, til þess að fylgja eðli sínu, eins og kallað er. En álitur þú, Gunnivi, að æskulýðurinn, eða við skulum heldur segja, að ungar stúlkur sé nógú þroskaðar til þessa. Að þetta takmarkalausa frelsi, sem þið heimtið geri ekki konuna ófinni, og dragi hana síðferðislega ofan á við?«

»Það segir eldra fólkið alt af, tók Gunnivi óþolinmóðlega fram í.«

»En hvað segir þú sjálf? Við skulum taka eitt dæmi. Hvað segir þú um hvernig meiri hluti ungra stúlkna hagar sér þjóðhátíðardaginn 1. maí?«

Gunnivi roðnaði.

»Tekur þú nú líka til, afi? Það er alt af sama ástæðan, sem menn bera fram.«

»Af því að hún er ef til vill, sú sýnilegasta. Að minsta kosti fyrir alla alþýðu manna. Margt af því, sem þar fyrir utan er fundið að, fer ekki fram fyrir allra augum.«

»Jæa, þú getur imyndað þér, að eg á ekki við þetta. Hjá því fólki, sem eg er kunnug, eru engir síðir eða framkoma, sem eru ámælisverðir eða að neitt vitavert geti komið til mála.«

»Ertu nú alveg viss um það? Þú sagðir áðan, að þú hefðir verið með í nokkur ár. Hefir þú þá aldrei séð ungu stúlkurnar gefa neina ástæðu til aðfinflu með framkomu þeirra eða

að þær hafi misbrúkað frelsi sitt, eins og eldra fólkið ber þeim á brýn?«

Gunnivi ypti öxlum.

»Ef til vill — einstöku sinnum. En þótt að innan um fjöldann finnist stöku óheppilegar undantekningar, þá verður heildin ekki dæmd eftir því.«

»Nei, ef það eru þá ekki þessar óheppilegu undantekningar, sem setja svipinn á heildina.«

»Jæa. En því þá vera að ámæla að eins ungu stúlkunum? Eftir minni skoðun eru ungu piltarnir fult svo mikið ámælisverðir, en um þá er talað miklu minna. Þvert á móti, eg héyrði þabba segja hérna um daginn, að stúdentalífið væri orðið miklu síðaðra, en það hefði verið á hans stúdentaárum, en samhliða þessu halda menn því fram, að ungu stúlkurnar séu orðnar miklu ókvenlegri og ófinni, en í gamla daga.«

»Og það finst þér ranglátt — að meira sé heimtað af ykkur en karlmönnum?«

»Já, það finst mér. Sama frelsi, sömu réttindi og sömu skyldur fyrir alla.«

Hersirinn strauk hvíta skeggið sitt hugsandi. »Jæa, Gunna litla, þetta eru kröfur og álit ykkar tíma. Máske er það réttlátt, en mér finst eins og eg sagði áðan, að við gömlu mennirnir værum riddaralegri í okkar skoðunum um ungu stúlkurnar. Sjáðu nú til, telpa mín. Við höfðum, finst mér það, sem ykkar tíma vantar: heila summu af tilfinningum og skáldaðli. Þið segið, að fyrri tíma konan væri litilsvirt að þekkingu og viti, og alveg réttlaus að lögum. Það getur verið. Eg skal ekki þrátta um það. En í stað þess, þá var hún í augum allra riddaralegra manna sveipuð, skáldlegri blæju. Hún vakti aðdáun og virðingu okkar, og alt það bezta í eðli okkar. Og allar þessar tilfinningar okkar komu sterkast fram kringum ungu stúlkurnar. Hún var í okkar augum sýnilegt tákn alls þess sakleysis og hreinleika, sem við vernduðum og virtum, tákn þess ljúfa ósnerta kvenleika, sem jafnvel þeir léttúðugustu og lauslátustu af oss beygðu kné sín fyrir í hjarta sínu.«

Gunnivi brosti spottandi.

»Þetta var þá ykkar kvenlega hugsjón. — Blóðlaus skuggi, sem stóð alveg skilningslaus frammi fyrir lífinu, sem hún átti að lifa eins og þið, en sem hún fékk ekkert að vita um, til þess að hennar viðkvæma mjallhvíta skyldi ekki flekkast. Þú verður að afsaka, afi minn, en eg get ómögulega séð neitt aðdáunarvert í þessu. Fávizka og vanþekking er ekki sakleysi.«

»Að minsta kosti ekki ætíð; það getur verið rétt hjá þér. En á hinn bóginn — heldur þú ekki, að skuggahlíðar lífsins vekir stundum þunglyndi og leiðindi, og hjá sumum fýsnir og girndir, sem geti leitt til illis eins.«

»Það getur vel verið. En svo er því einnig farið með karlmennina, og því ætli það sé þá öðruvísi með okkur. En þú gleymir einu. Hjá öllu dýpra hugsandi fólki vekur það alvarlegar hugsanir og vilja, til að bæta úr göllum þjóðfélagsins með alvarlegri starfsemi.

»Hm! Jú, jú. Það hafa menn séð. Og af því að eg trú á framfarir mannkynsins til bóta, þá er vonandi, að hluttaka kveuna í þessari þjóðfélags-bætandi starfsemi verði til góðs.

Gunnivi hló.

»En þér býður við því, er það ekki satt? Játaðu nú bara, afi minn, að unga stúlkan á þínum æskuárum með lokuðu augun og helgi-blæinn, var þér miklu geðfeldari en við, sem horfum beint áfram, með vilja og vitund í kringum okkur í heiminum, án þess, að hafa nokkrar tálvönir.

Hersirinn brosti raunalega. — »Auðvitað, þær voru mínar samtíðarkonur, og því skiljanlegri fyrir mig, en nútíðarkonan, sem stendur mér að mörgu leyti svo fjarri, og kemur mér svo ókunnuglega fyrir. Eg reyni að skilja þær, svo vel sem eg get, og dæma þær réttlátlega, vegna þín, Gunna mín. Eg vildi líka, að þú gætir á sama hátt séð dálítið meira í gagnrýni gamla fólksins, en löngun þess, til að finna allt að unga fólkinu — sjá þá eðlilegu angurværð, sem kemur fram við að sjá hugsjónir okkar, sem nútíðin er vaxin frá, og hlær nú oft að spottandi.

»Eg get gert það með þér, afi minn, af því að þú hefir aldrei reynt, að neyða mig til, að taka að mér þínar hugsjónir, og þú hefir virt og tekið tillit til þeirra tíma, sem hafa skapað mig. Aðrir eru ekki eins umburðarlyndir og þú.

»Það get eg skilið, einkum í þessu tilliti. Sjáðu, telpa mín, því vænna, sem manni þykir um eitthvað, því ver fellur manni að sjá það breytast og aflagast. Þannig er það með ungu stúlkuna. Fyrri tíma unga stúlkan var, eins og eg sagði áðan, saklausa unga meyján, sem ekkert þekkti hinar lágu og ljótu hliðar lífsins. Hún var varin og vernduð á allan hátt, svo hún saurgaðist ekki af neinni óhreinku. Léttúðugt og hugsunarlaust tal pagnaði í hennar nærveru. Bækur hennar, vinir og skemtanir, voru valdar með mestu umhyggju. Hún var einskonar mannlegt blóm, sem átti á allan hátt að verndast og varðveitast. Þú sagðir áðan, að það væri eins og allir álitu sig vera svaramenn ykkar, og standa í ábyrgð fyrir ykkur. Svo fanst mönnum það í mínu ungðæmi, og eldri kynslóðin getur varla allt í einu breytt skoðunum sínum um menn og mál og siði. Þá var það skylda eldra fólksins, að vernda sakleysi ungu stúlkunnar, og vei þeim niðingi, sem ekki gerði það. Því var líka mannorð ungu stúlkunnar svo viðkvæmt. En þess vegna var líka

heimtað af henni, að hún skyldi hegða sér á allan hátt sómasamlega, og sýna að hún virti sjálfa sig jafn-mikið og þjóðfélagið virti hana. Hún hefði ekki þurft helminginn af því, sem þið nú gerið, til þess, að flekka mannorð sítt.

»Já, það hlýtur að hafa verið voðalegt. Mér finnst að þessar stúlkur hafi mest líkst föngum, sem ætíð væru undir harðri gæzlu, hvert fót-mál þeirra væri athugað og talið, og úr þessu ástandi sáu þær enga aðra leið en giftinguna. Eg furða mig ekki á, þótt þær tækju oftast þann, sem fyrstur bauðst. Og veiztu nokkuð afi, mér finnst það væri eitthvað svo litilsvirðandi í þessari sífeldu vöktun — skortur á tiltrú, sem mundi særa okkur nútíðar-konurnar, að minsta kosti. Það er eins og þið hafið ekki treyst því vel, að ungu stúlkurnar ykkar mundu af frjálsum vilja vera í þessum þröngu kringumstæðum, sem þið höfðuð neytt þær í, ef þær hefði mátt vera sjálfráðar.

Hersirinn smá hló með sjálfum sjálfum sér. »Góða, Gunna mín, alt er undir því komið, hvornig menn lita á hlutina. Þar sem nútíðin sér alstaðar einungis eitt óverðugt tortrygnis-band, ef nokkuð er haldið aftur af persónulegu frelsi ykkar, þar sá okkar samtíð eitthvað fínt og fallegt — riddaralega tillitssemi og verndun þeirra, sem stóðu hátt fyrir ofan okkur sjálfa.

»Æ, afi minn — það var kominn hlýr roðablær af ákafa yfir uuga andlitið — »Þetta er einmitt sá mikli mismunur milli ykkar og okkar, að við gerum minni kröfur til mannanna. Við höfum slegið dálítið af helgiljómanum kringum ungu stúlkuna, og gert hana mannlegri, en við höfum aftur á móti hækkað kröfurnar til karlmannanna, og við höldum að þetta verði mannkyninu til meira gagns, en ykkar mikli mismunur. Ef til vill erum við dálítið ákafar í jafnréttiskröfunum, og dæmum mótstöðu eldra fólksins að einhverju leyti ranglátlega. Það getur verið eins og þú segir, að eitthvað meira liggi á bak við hana, en eintóm afturhaldshugsun. Mér hefir ekki dottið það í hug fyrri. En segðu mér nú afi minn — hún hló glettnislega framan í gamla manninn — finnst þér nú eg vera í raun og veru svona óheppileg ung stúlka — standi svona langt að baki þínum samtíðarstúlkum?»

»Það veizt þú vel, að mér finnst ekki. Hersirinn strauk hendinni þýðlega yfir mjúku kinnarnar hennar. »En öðruvísi ertu, og víst mundir þú hafa vakið bæði undrun og aðfinslur, ef þú hefðir lifað þá.

»En þú, sem þekkir mig svo vel, veizt, að það hefði verið mjög ranglætt. Og svo er það oftast nær með þessar ávitur um flestar okkar. Þær eru ranglátar, því við erum í rauninni